

„POLJA“ — list za kulturu i umetnost — uređuju: Miroslav Egerić, Perica Zubac, Gligorije Zaječaranović, Gojko Janjusević, Željmir Petrović, Petar Milosavljević (glavni i odgovorni urednik) i Ljilja Kapitan (izbor likovnih priloga). Tehnička oprema: Ferenc Maurić • Sekretar redakcije: Oluver Pleterski • Izdavač: Tržišna misao, Novi Sad, Katolička porta 4 • Rukopise slati na adresu: Redakcija „Polja“, Novi Sad, poštanski fah 190 • Godišnja pretplata 10 novih dinara, za inostranstvo dvostruko, cena jednom primerku 1 novi dinar. • Zlro račun 657-3-286 kod Narodne banke u Novom Sadu. • Sledeći broj „Polja“ izlazi 20. marta 1968. god. • Štampa „Forum“ Novi Sad, Vojvode Mišića 1. • Meter: Mita Dejanov.

Zagrebački Vjesnik u srijedu u broju od 5. januara ove godine doneo je vrlo opširnan, ozbiljan i pretenciozan intervju sa upravnikom Srpskog narodnog pozorišta Novom Sadu Miloslavom Hadžićem. Kako se ovaj ozbiljni tekstovi o kulturnom životu Novog Sada vrlo reško pojavljuju u novinama, pa čak i u našim novosadskim, ovaj je utoliko više vredan pažnje.

Mnogi stavovi izneseni u Vjesnikovom intervjuu imaju karakter opštih mesta i — nisu sporni. Hadžić, na primer, govori o neadekvatnom tretmanu kulture kao jedne vrste zabave (naporedu s kojim egzistira, dodajemo mi, isto tako neprihvativno shvatanje kulture kao fetiša), zatim o mestu kulture u raspodeli nacionalnog dohotka, o njenom zapostavljanju u štampi i javnosti, o „jazu koji danas postoji između kulture i takozvane tehničke inteligencije“, o pojavi „onog dobro poznatog mentaliteta samozadovoljnog građanina koji, osim standarda, nema naročitih potreba“ itd. Ti problemi su zajednički i svojstveni i drugim našim kulturnim centrima, immanentni našoj kulturi danas. Miloš Hadžić je bio vrlo precizan i korektan i kad je govorio o finansiranju kulture u Novom Sadu.

Međutim, u svakom slučaju su vrlo diskutabilni stavovi koji govore o specifičnostima Novog Sada i ličnim obeležjima njegove kulture. Besmisleno bi bilo danas osporavati prisustvo i značaj bogate kulturne tradicije Novog Sada. Ali, njenim preneglašavanjem, a zapostavljanjem ili previčanjem svega što nije nasleđeno, što je u kulturnom životu Novog Sada do naših dana, kako je u ovom intervjuu učinjeno, prikriva se pravo stanje stvari i neminovno upada u paradokse.

Navešćemo samo jednu takvu izrazitu i nepomirljivu protivnošću iskazanu u samom intervjuu. „U dotrajalju, staroj, nepodesnoj zgradi za novosadsko kazalište nađu se uvijek vjerni običajima i svojoj nježno čuvanoj tradiciji oni koji su zaista posetioци svih kulturnih manifestacija u Novom Sadu. To su stari Novosađani, intelektualci, obrazovani u davnim decenijama u Pragu ili Beču i upravo njihovo stalno prisustvo još više šistiše i čini očitim nemilostiv koji danas postoji između kulture i takozvane tehničke inteligencije“. Ove pomalo setne reči „Vjesnikovog“ novinara verovatno potekle i preuzete od samog Hadžića, precizno sasopstavljaju shvatanje koje dominira celim tekstom, a po kojem osnovno obeležje kulturnog klira i atmosfere u Novom Sadu daju starosedeoci, intelektualci školovani u inostranstvu, predratni ljudi i stare dobre kulturne vrednosti.

RAZGOVORI O KULTURNOM PROFILU NOVOG SADA

TRADICIJA I ANTITRADICIONALIZAM

Međutim, samo malo ranije u istom tekstu Hadžić kaže ovo: „Više od 80 posto svih gledalaca koji u toku sezone vide kazališne predstave sačinjava omladina“. Sumnje nema, omladina svakako nije školovana u Beču, pa je čak teško poverovati i u to, bez onina kojima je poznat vrlo ekstenzivn razvoj ovog grada, da su sve to deca starih „kulturnih“ Novosađana. Sam Hadžić, uostalom, dodaje: „... naša najbolja publika je iz radničkih porodica koje na socijalnoj skali prihoda stoje niže“. Treba li ovu grubu protivnošću shvatiti kao lapsus ili kao nepouzdanost u izgrađivanju stavova? Jer, jedna od ove dve tvrdnje dale ovakvo uporedo očigledno mora da padne.

Nećemo tražiti nove protivnošću i paradokse u stavovima Hadžićevim. U svakoj tvrdnji zasnovanoj na iskustvu, a verujemo da ove Hadžićeve to svakako jesu, uvek može da se nađe zrna istine. Važno je samo kako se i na osnovu čega izvlače zaključci. Poznato je, na primer, otkuda potiče podatak o 80 posto omladine u pozorišnoj publici, jer se zna za mnogobrojne sborničke učenike i orkestarske predstave u Srpskom narodnom pozorištu. Da bi silka koja se daje o kulturi jednog grada bila realna, ona mora biti građena na činjenicama. Nije li možda verovanje o tome da su atmosfera i sadržaji kulturnog života u Novom Sadu pod tako velikim i neposrednim dejstvom stare građanske tradicije obična predrasuda, veštački stvarana i održavana? Jer, koliko je bogat kulturnom baštinom, Novi Sad je u svom kulturnom životu danas po mnogim inicijativama i usmerenostima i antitradicionalan, okrenut savremenom humanističkom konceptu kulture. Matiča srpska i Srpsko narodno pozorište nisu više jedini stubovi novosadske kulture. Ne treba nabrajati sve ustanove i poduhvate nastale tokom poslednjih desetak godina, pa ipak spomenimo: tri

galerije (od kojih dve savremene umetnosti), Univerzitet, nekoliko naučnih ustanova, nekoliko vrlo značajnih izdavačkih poduhvata, niz kulturno-vaspitnih institucija, više važnih kulturnih manifestacija jugoslovenskog karaktera. Novi Sad je tek posle rata počeo da razvija, na principima jugoslovenskog socijalizma, i kulture drugih nejužnoslovenskih narodnosti i u tome je postigao vidne rezultate. Možda i to što na novosadski kulturni život gledamo parcijalno, a ne kompleksno, govori na svoj način o dinamici razvoja.

Ne želimo Hadžićevoj pomalo rezigniranoj slici da suprotstavimo svoju ružičastu. Mi samo mislimo da više nije najcelisrodnije razmišljati o kulturnom životu Novog Sada kroz dileme: bogatstvo — siromaštvo i staro — novo. Jer, očigledno je da se i poraz svih teškoća tempo ekstenzivnog razvoja kulture ne stišava. Probleme, po našem mišljenju, treba tražiti u razjedinejnosti tog raznorodnog života i kulturnih sadržaja. Čak i kad su prostorne udaljenosti među pojedinim kulturnim ustanovama male od zanemarljivosti, stvarne razdaljine su katkad skoro nemerljive, a mogućnosti doticanja, uticanja i prožimanja gotovo iluzorne. Svaka takva kuća je i koncepcija i kultura za sebe, odvojena tvrđava u kojoj se obično preuveličano sposteni značaj i problemi a potenciju drugi. Začinjanje ustanove u okviru svoje politike i samo svojih interesa otežava brže i efikasnije rešavanje zajedničkih problema. Do jedinstvenog kulturnog programa koji nam nedostaje ne može se doći bez više međusobnog sporazumevanja. Pre dve godine ih nešto više pokušano je da se napravi jedan dugoročiji perspektivni plan razvoja kulture u novosadskoj opštini. I nije se uspeo baš zato što nije bilo stvarnog programa, pa je sačinjen veštački viz nekakvih neprostudiranih i nekritičkih planova pojedinih ustanova jer se problemi ne rešavaju sinhronizovanom akcijom, već svako pokušava da ih reši za

sebe. Istupi pojedinih kulturnih radnika u javnosti o opštim problemima kulturnog života nužno nose opterećenja pozicije za koje govore. Razvija se, uz to, jedan vid frontaženja i odbrambenosti u i takvoj atmosferi se vrlo teško mogu sprovesti imperativni jedne delotvorne kulturne politike.

Ovi problemi, međutim, nisu od danas i nisu ništa novo. Tu su oni u novosadskom kulturnom životu već godinama i, čini nam se, da od njih treba poći i kroz otvorene dijaloge o njima osloboditi se prvo nekih predrasuda i time stvoriti nove pretpostavke za jedinstvenije shvatanje kulture i jedinstvenije delovanje. Možda iz perspektive Srpskog narodnog pozorišta kulturni Novi Sad zaista izgleda malaksao i — samr, pothranjivan i održavan jedino tradicijom, ali iz drugih uglova sigurno izgleda i drukčije. Upravo zato je i potrebno suočavanje svih uglova i svih stavova ne bi li se prekinulo to samozadovoljno zatvaranje u sebe i međusobno ignorisanje koji su najpouzdaniji znaci provincijalnog mentaliteta.

I nikako se zato ne bismo složili sa tvrdnjom o tobožnjim nepriznatošću i teškoćama u afirmisanju novosadskih kulturnih vrednosti i rezultata u drugim jugoslovenskim kulturnim centrima. Neke vrednosti se čak prvo primete i steknu priznanje van Novog Sada, nego u njemu. Koliko je Novosađana moglo pretpostaviti da će Centar za dečji crtež koji deset godina uspešno radi u njihovom gradu dobiti ove godine Vukovu nagradu? A to je mlada ustanova, neobojana tradicionalnim kulturnim duhom, sasvim savremena po svojoj usmerenosti i koncepcijama. Novosadska kulturna javnost i ne samo novosadska opterećena je tim stalnim površno reporterskim potezanjem nekakve srpskoatinske tradicije uvek kad se pomine Novi Sad i njegova kultura. To daje iskrivljenu sliku o kulturnom profilu danasnjeg Novog Sada. Umesto sentimentalnog zasravanja i mistifikacija bilo bi korisnije kritičko preispitivanje stanja koje bi vodilo jedinstvenijem kulturnom programu i jedinstvenijom i zdravijem atmosferi u kulturnom životu ovog tradicijama i kulturnim vrednostima ipak bogatog grada. Nprestanu pozivanje na stara dobra vremena neće rešiti protivnošću: kultura — savremeni građki čovek. Uostalom, „onaj dobro poznati mentalitet samozadovoljnog građanina koji, osim standarda, nema naročitih potreba“ koji se danas isprećio našem brzen kulturnom napredovanju, nije li on proizvod takvog na bečki način ustrojenog građanina i varošiće u kojoj se utapa i seljak — pri-došlica.

Vera MILOSAVLJEVIĆ

PONOVO O KONGRESU SAVEZA KNJIŽEVNIKA

Poštovani dragi družie urednici,

U poslednjem broju POLJA izašao je osvrt na nedavno održani Vanredni kongres Saveza književnika Jugoslavije pod naslovom „Značenje nedogodnosti i teškoćice“. Već iz samog naslova se vidi da je ovaj skup književnika ocenjen veoma negativno, kako i zasluzuje. Ali, bojim se, čitaocima lista ipak neće biti sasvim jasno šta se to dogodilo na ovom kongresu, poslednjem — sada je to sasvim jasno — u dvadesetogodišnjim istoriji ove organizacije. A pošto sam u belešci i ja apostrofiran, to mi daje slobodu da Vam se obratim sa nekoliko reči radi objašnjenja svoj ga stava, pretpostavljajući da će se dobiti nešto jasnija slika i o celom događaju.

U belešci je rečeno: „Kongres nije mogao da opovrgne zamere Zivana Milosavca: da je statut kontradiktoran, nepismen, te da ne prelazi granice običnog pravilnika.“ Tačno je da sam i to rekao, ali se samo zbog toga ipak ne bih javljao pred onako brojnim skupom. A evo šta je mene izazvalo da istupim, iako do poslednjeg trenutka na to nisam ni mislio.

Novim statutom je iz osnovna izmenjena struktura dotadašnjeg Saveza. Umesto ranije jedinstvene organizacije prešlo se na razbijanje Saveza na potpuno samostalna republička udruženja koja će od sada povezivati samo jedno koordinaciono telo. Lično se sa takvom koncepcijom ne slažem, jer smatram da treba tražiti oblike čvršćeg uzajamnog povezivanja a ne uvlačenja u svoje republičke granice, u kojima smo i do sada bili i previše učauren. No to je stvar shvatanja i koncepcije. Međutim, sa tog polaznog stanovišta i jeste načinjena čitava zbrka. Ipak je zadržan i Savez, čak sa nekakvim ciljevima i zadacima, ali bez organa koji će te ciljeve i zadatke ostvarivati. Umesto kongresa uspostavljen je skupština, ali ona nema nikakvih ingerencija na prava, a ne zna se ni ko je sačinjava. Tu su kontradikcije i nelogi-

čnosti, jer su se sastavljajući statuta sapleli između dve suprotne težnje: da se savez razbije i organizacija književnika postavi na konfederalističku osnovu i, s druge strane, da se ipak zadržati nekakva jedinstvena organizacija. Dalje: tome odboru, koji je i upravni odbor Saveza i koordinacioni odbor republičkih društava, data su neverovatno velika ovlašćenja, čak do odlučivanja o promenama statuta i o mestu sedišta Saveza. To je krupan korak unazad u našoj demokratskoj praksi. Na kongresu se ovaj moglo lako izmeniti. Ovaj statut međutim uprave: da su one radile i rešavale „iza zatvorenih vrata“. Ako je to tačno, onda su one radile protiv Statuta; ako je pak i stari statut omogućavao nedemokratsko delovanje uprave, to se moglo lako izmeniti. Ovaj statut, međutim, upravo ozakonjuje nedemokratsko upravljanje, jer jednoj grupi ljudi, bez obzira što su oni predstavnici republičkih organizacija, daje karakter i moć direktoruma.

Predloženi, i unapred usvojeni, statut je išao i dalje u čudovisnim postavkama, bar za mene. Ta uprava Saveza, odnosno koordinaciono telo međurepubličkih društava, i direktorumi u isto vreme, može donositi odluke samo po predstavničkom sistemu. To znači — kako sam shvatio i kako su mi objasnili — da će svako udru-

ženje imati jedan glas. To znači, dalje, da će se suprotstavljati mišljenje i stav Srbije i Hrvatske, Hrvatske i Slovenije, itd. I da nije moguće udruživanje istomišljenika iz raznih republika. Je li to u skladu sa socijalističkim i komunističkim shvatanjima nacionalnih odnosa, a da i ne govorimo o nekada proklamovanom proleterskom internacionalizmu?

Završnicu ovakvim postavkama daje odluka o pravu veta jedne, bilo koje, organizacije ako se, naravno, ne slaže sa stavom i odlukama ostalih. Verovatno hoćemo malo da kopiramo tje-dinjenje nacije, samo što smo ipak znatno zakasnil: tako se već odavno diskutuje o ukidanju prava veta u telu u kome je ono nekada, verovatno iz opravdanih razloga, uvedeno.

To je, čini mi se, suština problema. Ali ja nisam mogao da ne osudim i metod kako je to sve sprovedeno. Ni mi delegati nismo bili blagovremeno upoznati sa predloženim statutom, a smatrao sam i smatram da je o njemu, baš zato što se radi o ovakvom krupnim promenama, moralo biti upoznato celokupno članstvo, da bi ono zauzelo stav i dalo potrebne instrukcije svojim delegatima. Otuda je bilo moguće da delegati Sekcije za Vojvodinu dva dana pre kongresa zauzmu negativan stav prema predloženom statutu, a na samom kongresu da taj stav

izmene po vrlo jeftinu cenu: da je odlučeno (!) da u upravu (koordinacioni odbor) ude i predstavnik književnika iz Vojvodine: za prihvate statuta, a oni su mogli da menjaju svoj stav potpuno slobodno, jer ih članstvo nije obavezivalo ni na šta.

Video sam kako su pridobljeni članovi da se izjasne za statut; i sam sam bio pozvat da potpišem saglasnost. Takav metod nikada nisam odobravao niti ću odobravati. A upravo me je revolverito što se generalni sekretar u svome referatu pozvao na Socijalistički savez Jugoslavije, zahvaljujući mu na pomoći ukazanoj prilikom izrade statuta. To je bio još jedan od veoma providnih pritiska na svest delegata. Na žalost, ceo ovaj mehanizam doneo je organizatorima željeni uspeh: statut je primljen, čak pre kongresa, skoro jednoglasno, iakov kakav jeste, sa tim centriranijim tendencijama, sa tim nedemokratskim odredbama, sa tim unutrašnjim kontradikcijama, sa tim na brzinu skiepanim formulacijama menjanim čak uoči samom početka debate, sa tim rogotnostima i nepismenostima konstatovanim u toku diskusije.

Što, dragi družie urednici, tako je bilo i to sam otprilike tada rekao. Diskusija je posle toga, kako je to i Politika sutradan konstatovala, krenula drugim tokom. Protiv statuta je glasalo, istina, svega nas nekoliko, ali se videlo da mnogi misle drukčije no što se to moglo uočiti po toku rada i rasprave u kongresu. To je ipak, za ovaj čas, sve bilo kasno. Nova organizacija se rodila zahvaljujući dremežu onih koji bi trebalo da budu „savest svoga vremena“.

Zahvaljujući Vam na predusretljivosti i ustupljenom prostoru,

Vaš

Zivan MILISAVAC

Novi Sad, 8. II 1968.

LIKOVNI PRILOGI U OVOM BROJU:

str. 1, 4, 9, 14. Jožef Beneš
str. 5, 11, 16. Mirjana Mareš
str. 6, 16. Endre Farago

VINJETE I CRTEŽI:

str. 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 12, 15.
Ferenc Maurić

